

Nr 367.

Av herr **Gylfe m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst.

Kungl. Maj:t har i proposition nr 129 förelagt riksdagen vissa förslag till krigstidstillägg och krigstidshjälp att utgå under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst. Huvudgrunderna i detta förslag äro, att *krigstidstillägg* skall utgå med 15 procent på alla utgående löneförmåner med vissa undantag och till befattningshavare i allmänhet intill 9,000 kronors avlöning. Men därutöver har Kungl. Maj:t föreslagit, att befattningshavare, som på grund av försörjningsplikt den 1 januari 1917 underhöllo barn under 15 års ålder och voro taxerade till inkomst- och förmögenhetsskatt av högst 3,000 kronor, skulle, med vissa undantag, erhålla ytterligare s. k. *krigstidshjälp*, utgående efter ungefärligen samma behovsprinciper, — alltså i förhållande till antalet barn — som fastslogs för den under år 1916 utgående krigstidshjälp.

Undertecknade anse av flera skäl, att det är mindre lämpligt — då nu riksdagen går att besluta i denna för den stora statstjänarepersonalen viktiga fråga — att utforma beslutet efter de riktlinjer som här ifrågasatts. Det står nämligen klart för var och en, att en efter procentuella grunder utgående förbättring av lönerna giver oerhört små tillskott i de lägsta inkomstklasserna, men tämligen stora sådana för de bättre avlönade bland statstjänarna. Visserligen åstadkommes någon jämkning i detta hänseende därigenom, att en del av de mindre inkomsttagarna utöver det procentuella krigstidstillägget även tillerkänts krigstidshjälp med fallande belopp efter som avlöningen stiger. Men denna anordning, avsedd att förbättra avlöningen för de lägre inkomstgrupperna, förmår dock ej borteliminera den disproportion i lönetillskott, som förut

konstaterats, beroende detta bland annat därpå, att krigstidshjälpen endast utgår dels till befattningshavare med barn, dels ock därpå, att krigstidshjälpens belopp per barn gjorts lägre än enligt Kungl. Maj:ts förslag till föregående års riksdag.

Var och en, som tager del av Kungl. Maj:ts proposition, skall genom ett grepp ur högen av föreliggande exempel kunna få en uppfattning om att regeringens förslag i denna fråga i sina konsekvenser verkar i hög grad ojämnt. En *ogift* befattningshavare t. ex. med 4,000—9,000 kronors inkomst erhåller 600 kronor. En *gift* statstjänare däremot med 1,000 kronors avlöning, visserligen utan barn men kanske belastad med månatliga avbetalningar, förorsakade av en nyligen skedd bosättning, får däremot endast 150 kronor i krigstidstillägg. Har han ett barn, får han ytterligare 50 kronor, alltså tillsammans 200 kronor. Men även detta belopp måste anses synnerligen otillfredsställande jämfört med det belopp, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle givas till den ovannämnda ogifte befattningshavaren. Och ställes förstnämnda belopp i belysning av den fortsatta fördyringen av livsförnödenheter, vilken fördyring enligt socialstyrelsens utlåtande för någon tid sedan nu kommit upp till 66 procent av prisläget vid krigets utbrott och alltjämt visar tendenser till stegring, så kan man icke komma till någon annan uppfattning än den, att det lönetillskott, som här bjudes den lägre personalen, ej är tillfredsställande. Särskilt bör därvidlag även bemärkas, att vid utmätande av dessa löner, det även finnes anledning ställa löneförhållandena på sådant sätt, att de kunna verka fördelaktigt ur rekryteringssynpunkt. Det torde nämligen vara ett erkänt faktum, att lönerna, sådana de nu äro, visat sig långt ifrån tillfredsställande i detta hänseende.

Kungl. Maj:t har emellertid ansett sig kunna motivera ett på procentuella grunder vilande avlöningstillägg till högre inkomsttagare med en hänvisning till det förhållandet, att de lägre inkomsttagarna från det allmännas sida även tillgodosetts genom rätten att till nedsatt pris köpa livsmedel, vilken rätt däremot ej tillerkänts de högre inkomsttagarna. För vår del finna vi emellertid det ekonomiska värdet i en sådan åtnjuten rättighet — som på grund av lokala förhållanden ibland ej kunnat utnyttjas — ej innebära en sådan fördel, att densamma motiverar en sådan skillnad i lönehänseende, som den i Kungl. Maj:ts proposition ifrågasatts mellan högre och lägre befattningshavare. Även om hänsyn tages till att en sådan fördel beretts lägre inkomsttagare och även om man tager hänsyn till att dessa lägre inkomsttagare — eller rättare sagt de, som hade barn att försörja — under föregående

är erhölet krigstidshjälp, så står det likväl klart, att dessa funktionärer varit de, som hårdast drabbats av krigstidens dyrtidsförhållanden och som haft svårast att draga sig fram under denna tid. Ty de ha ju i allmänhet ej haft något eller ytterst litet att göra indragningar på, under det att befattningshavare med något bättre löneförmåner — som naturligtvis även ha haft kännning av dyrtiden på sådant sätt, att det kan vara befogat tillerkänna dem ett krigstidstillägg av lämplig storlek — dock kunnat i någon mån göra vissa inskränkningar i vanor och levnadssätt.

Ett konstaterande av dessa förhållanden borde, enligt vårt förmenande, ha föranlett regeringen att avpassa såväl krigstidstillägget som krigstidshjälp med hänsyn till den lägre inkomsttagarens större behov av ett högre lönetillskott för att möta dyrtidens verkningar. Kungl. Maj:t har emellertid, som förut nämnts, tillskapat tvenne avlöningsformer, dels krigstillägg utgående med procentuella tillägg å lönen, dels krigstidshjälp utgående till befattningshavare med barn och avpassad efter behovsprincipen. Bägge dessa lönetillskott äro ju föranledda av krigstidens fördyringar av livsförnödenheterna — benämningarna klarlägga ju för övrigt detta faktum. Under sådana förhållanden måste det alltså synas oss omotiverat att låta den ena av dessa löneformer utgå med viss procent å lönen, vilket åstadkommer en stigande skala av ökade lönetillskott uppåt i de högre inkomstklasserna, i synnerhet som en sådan anordning står i fullständig och bestämd motsats mot tendensen i hela den verksamhet, som från statens sida utövats under krigstiden, för att mildra verkningarna av densamma.

Från sådana utgångspunkter kan man ej undgå att bättre tilltalas av de riktlinjer för krigstidstillskottets utgående, som framkastats av herr A. Nilsson i Kabbarp, vilken framfört särskild reservation inom den lönekommitté, som utarbetat det förslag, på vilket Kungl. Maj:t byggt proposition i frågan. För huvudlinjerna i denna reservation ha också statstjänarna i mycket stor utsträckning uttalat sig vid opinionsmöten och på annat sätt. Man har dock därvidlag, åtminstone under de senare tiderna och inför den ständigt sig stegrande dyrtiden, uttryckt sitt instämmande på det sättet, att man uttalat sig för att herr Nilssons i Kabbarp reservation är det *minsta*, som under några förhållanden bör kunna ifrågasättas. Man har alltså i samband därmed antytt, att även de riktlinjer, som framläggas i herr Nilssons i Kabbarp reservation äro i behov av vissa förändringar och förbättringar, om på desamma skall kunna byggas en krigstidslöneförbättring, som i någon mån skall vara ägnad att tillgodose det krav på lönetillskott, som måste sikta högre

och högre för varje dag allt efter som fördyringen fortskrider och som gör gällande, att löneförbättringen ej får tilltagas allt för knappt, då densamma skall gälla ej blott för den gångna tiden av året utan även för den återstående delen, som efter allt att döma blir en tid av ständigt stegrade prisförhöjningar, vilka alltså påkalla än större lönetillskott än de, som möjligen kunna motiveras av läget just nu.

Alltså: en förbättring även av de lönetillägg, som föreslås av herr Nilsson i Kabbarp torde från sådana utgångspunkter vara väl motiverad och det är en sådan förbättring, som vi härmed vilja föreslå.

En sådan ändring borde, enligt vår mening, först gå ut på att i någon högre grad än vad herr Nilsson i Kabbarp gjort, tillerkänna något högre krigstidstillskott till familjer med flera barn. Enligt herr Nilssons i Kabbarp förslag skall till alla gifta befattningshavare utgå en bestämd summa utan hänsyn till om befattningshavaren har barn eller ej. Under tider som de närvarande torde det dock kunna ifrågasättas — även om man ej är principiell anhängare av en till sin spets driven behovsprincip — om ej starka skäl kunna finnas för att giva något tillägg, utöver vad här ifrågasättes, till gifta befattningshavare med barn, och om man ej har anledning i så fall lägga detta tillägg så att det tillväxer uppåt efter antalet barn. Ty erfarenheten speciellt under de tider, som nu varit, visar oförtydbart, att familjer med många barn ovillkorligen ha det svårast att slå sig fram. Ett erkännande att detta förhållande har också givits genom Kungl. Maj:ts förslag att även i år låta krigstidshjälp utgå och med ett belopp som stiger i förhållande till antalet barn intill fem stycken. Men Kungl. Maj:ts förslag i detta hänseende blir, som förut antytts, ej fullt tillfredsställande därför, att det grundlönetillskott — krigstidstillägget — vartill krigstidshjälpen skall läggas, är så lågt för de mindre inkomsttagarna, att även då bägge beloppen läggas tillsammans, det ej uppkommer ett krigstidstillskott av den storlek, som kan anses tillfredsställande. Så t. ex. erhåller ju en person med 1,000 kronors avlöning, även om han är gift och har tre barn, enligt Kungl. Maj:ts förslag i sammanlagt krigstidstillägg och krigstidshjälp endast 300 kronor.

Ett sätt att erhålla mera tillfredsställande krigstidslönetillskott, speciellt för gifta personer med barn, än de av Kungl. Maj:t föreslagna, måste därför, enligt vårt förmenande, framskapas. Här erbjuder sig då den möjligheten att lägga som grund — med någon liten jämkning som här nedan skall antydvas — det lönetillskott som i herr Nilssons i Kabbarp reservation ifrågasatts, men härtill lägga för familjer med barn den krigstidshjälp, som av Kungl. Maj:t föreslagits. På detta sätt er-

hålles nämligen, enligt vårt förmenande, ett tillägg för de lägsta inkomsttagarna med barn, vilket skulle vara ägnat i högre grad tillgodose de berättigade och trängande krav, som från dessa grupper med fog kunna ställas på riksdagen.

En annan modifikation i herr Nilssons i Kabbarp reservation anse vi oss ytterligare vilja påyrka. Den berör den anordning, som av herr Nilsson föreslagits, nämligen att den krigstidshjälp, som av honom påyrkats, skulle utgå med 400 kronor intill en avlöning av 2,500 kronor, men med 500 kronor till befattningshavare, åtnjutande en avlöning, gående utöver detta belopp. Från våra synpunkter ha vi svårt finna tillräckliga motiv för en sådan anordning, vilken giver 400 kronor åt inkomsttagare med mindre lön, men 500 kronor åt löntagare med större inkomst. En anordning, varigenom man samtidigt tillgodosåg kraven både uppifrån och nedifrån, och möttes vid 450 kronor, som alltså skulle utgå i krigstidstillägg till samtliga ovannämnda gifta statstjänare, vore enligt vårt förmenande, ett sätt att ordna denna sak på ett från alla synpunkter mera tillfredsställande sätt. Men ett sådant ordnande av saken torde då nödvändiggöra, att en viss maximigräns sättes för den sammanlagda summan av krigstidshjälp och krigstidstillägg, och borde denna gräns då sättas vid 600 kronor, likasom i den kungl. propositionen föreslagits.

Ävenså kan man möjligen ifrågasätta en viss maximigräns lägre än 250 kronor för ogift befattningshavare, som har full tjänstgöring men som i stor utsträckning avlönas med naturaförmåner och åtnjuter en tämligen ringa lön i penningar. Köksbiträden vid hospital t. ex. erhålla omkring 240 kronor lön om året, men skulle — om de fylla villkoren i avseende på anställningstid m. m. — enligt vårt och herr Nilssons i Kabbarp förslag erhålla ett krigstidstillägg av 250 kronor, vilket naturligtvis måste anses oformligt. En bestämmelse om att krigstidstilläggets belopp till ogifta ej får överskrida en viss procent av den kontanta lönen synes därför vara nödvändig och anse vi att denna procentsiffra bör sättas till 25 procent.

Herr Nilsson i Kabbarp har i sin reservation föreslagit, att befattningshavare som den 1 januari 1917 ej varit fast anställda ett år eller som ha en daglig arbetstid under en viss normal längd, skulle i krigstidshjälp erhålla 12 procent å de kontanta avlöningsförmåner, som utgå av statsmedel, dock högst 250 kronor. I detta avseende torde det vara väl motiverat, att någon höjning av denna procent åstadkommes med hänsyn till att Kungl. Maj:ts förslag föreslår ett krigstidstillägg av 15 procent för befattningshavare i allmänhet. Det torde dock vara nöd-

vändigt, enligt vårt förmenande, att åt nu nämnda befattningshavare giva åtminstone 20 procent å de kontanta löneförmånerna, vilket skulle vara synnerligen motiverat med hänsyn till att åstadkomma bättre rekryteringsmöjligheter vid statens verk. Alltså påyrkas, att procent-siffran i detta avseende höjes till 20 procent, men att ett maximum av 250 kronors krigstidstillägg fastslås.

Det belopp vartill summan av krigstidstillägg och krigstidshjälp skulle belöpa sig, om dessa krigstidstillskott skulle utgå efter de grunder som här ifrågasatts, torde gå några miljoner — troligen omkring 3 miljoner — utöver det belopp, som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition. En möjlighet att åstadkomma någon liten minskning i beloppet torde dock finnas genom bortskärande av befattningshavare med avlöning över 5 å 6,000 kronor från rätten att erhålla krigstidstillägg. Vi vilja emellertid ej här göra något yrkande i denna riktning, då motion i andra kammaren redan är väckt om denna sak och alltså utskott och riksdag bli i tillfälle att yttra sig över detta förslag.

Vi vilja alltså inskränka vårt förslag till ändringar i de punkter, som här ovan berörts. Samtidigt vilja vi emellertid betona, att vårt yrkande i denna motion utöver vad här motiverats även omfattar en del detaljändringar av bestämmelserna om krigstidshjälp och krigstidstillägg, för vilka skäl anförts i en samtidigt väckt motion, vilken utgår från den möjligheten att Kungl. Maj:ts förslag i huvudsak kan komma att bli av riksdagen antaget. Givetvis behöva emellertid en del av dessa i den andra motionen omnämnda modifikationer i förslaget göras, även om detsamma i huvudsak skulle antagas i överensstämmelse med här ovan utformade bestämmelser.

Slutligen våga vi fästa utskottets uppmärksamhet på, att på grund av påsklovets inträdande, tiden för utarbetande av denna ändringsmotion i verkligheten blivit mycket knapp. Det har därför ej givits tillfälle att genomtränga detaljerna i denna sak på ett sådant sätt som skulle ha varit önskligt, med tanke på att man här rör sig med ett stort och svåröverskådligt område, inom vilket löneformerna, anställningsvillkoren, arbetstiden och arbetets art växla på ett synnerligen i ögonen fallande sätt. Det är därför ej otänkbart, att sådana bestämmelser som de som här ifrågasatts skulle vid en närmare granskning kunna visa sig leda till mindre önskvärda konsekvenser inom något område av statens verksamhet, men förutsätta motionärerna härvidlag, att utskottet med den längre tid som detsamma har till sitt förfogande för frågans behandling åstadkommer de modifikationer i ovannämnda förslag, som vid en närmare granskning skulle kunna finnas nödvändiga, ävensom presterar

de närmare utredningar angående kostnadssummor och dessa summors fördelande på huvudtitlar och respektive statsverk, som vid ett bifall till denna motion torde bli behöfligt.

Med dessa reservationer och under uttalande av den förhoppningen, att såväl krigstidstillägg som krigstidshjälp, i den mån detta låter sig göra, utbetalas samtidigt och fortast möjligt, vilja vi alltså hemställa,

att riksdagen måtte besluta,

1:o) att *krigstidstillägg* skall utgå med nedan angivna undantag,

a) till de befattningshavare i statens tjänst, som den 1 januari 1917 innehade ordinarie anställning eller vid samma tidpunkt innehade och omedelbart dessförinnan under minst ett år innehaft stadigvarande anställning med en daglig arbetstid, i medeltal icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig institution är såsom minimum i allmänhet stadgat,

med 450 kronor till gift befattningshavare,

och med 250 kronor till ogift befattningshavare, dock i detta senare fall med högst 25 procent å kontanta löneförmåner,

varvid iakttages, att till gift befattningshavare hänföras änklingar, änkor och fränskilda, som på grund av försörjningsplikt underhålla barn under 18 års ålder,

och att för gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever och under år 1916 haft en inkomst, överstigande 600 kronor, krigstidstillägget ej må överstiga 250 kronor;

b) till övriga statens befattningshavare — arméns och marinens manskap här inbegripet — med 20 procent å de kontanta avlöningsförmåner, som under år 1917 utgå av statsmedel, dock högst 250 kronor.

Från åtnjutande av krigstidshjälp undantagas följande befattningshavare, nämligen:

1) de, vilka jämlikt den taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt, som ägde rum år 1916, erlade dylik skatt för högre belopp än 10,000 kronor, hustrus taxering däri inbegripen;

2) arbetarpersonalen vid statens järnvägsbygg-

nader, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag;

- 3) arbetarpersonalen vid statens vattenfallsverk;
- 4) ämneslärare och arbetslärare vid statens blindundervisningsanstalter.

2:o) att *krigstidshjälp* därutöver skall utgå i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag med de ändringar som ifrågasättas i en samtidigt väckt motion av herr E. Hage m. fl.;

3:o) att sammanlagda beloppet av en befattningshavares samtliga avlöningsförmåner och krigstidstillägg icke må överstiga 9,450 kronor, samt

4:o) att sammanlagda beloppet av en befattningshavares krigstidstillägg och krigstidshjälp ej må under året överstiga 600 kronor.

Stockholm den 29 mars 1917.

<i>Axel Gylfe.</i>	<i>Emil Kristensson.</i>	<i>Nilsson i Kristianstad.</i>
<i>A. L. Johansson.</i>	<i>J. Björling.</i>	<i>J. Henry Erikson.</i>
<i>G. W. Hansson, Gårda.</i>	<i>Christian Ericson.</i>	<i>Ernst Hage.</i>
<i>Carl Lovén.</i>	<i>Magnus Bengtsson.</i>	<i>C. W. O. Höglund, Strömstad.</i>
<i>O. W. Stenudd.</i>	<i>Helge Bäcklund.</i>	<i>C. Winberg.</i>
<i>Thure Widlund.</i>	<i>Axel Lindström.</i>	<i>Olof Nilsson i Örebro.</i>
<i>Carl O. Strid.</i>	<i>K. W. Skaréén.</i>	<i>Albert Zander.</i>
<i>C. J. Johansson, Uppmälby.</i>	<i>Sven Persson.</i>	
